

Platební styk – informace o účasti v platebních systémech

Při bezhotovostním platebním styku se peníze převádějí z účtu plátce na účet příjemce platby. Pokud plátce i příjemce platby mají své účty u stejné banky, provede převod peněz (zúčtování na účtech) tato banka ve svém vlastním zúčtovacím centru. V případě, že plátce a příjemce platby mají své účty u různých bank, musí banka plátce použít pro převod peněz mezibankovní zúčtovací centrum.

Jediným systémem mezibankovního platebního styku v České republice, který zpracovává mezibankovní platby v českých korunách, je systém CERTIS (Czech Express Real Time Interbank Gross Settlement system). Provozovatelem systému CERTIS je Česká národní banka, centrální banka České republiky.

Každý účastník systému CERTIS je jednoznačně identifikován kódem platebního styku. Identifikační kódy stanoví a přiděluje Česká národní banka. Tyto kódy jsou povinnou součástí každé bankovní transakce.

Účast v systému CERTIS, stejně jako práva a povinnosti účastníků, jsou stanoveny zákonem č. 284/2009 Sb., o platebním styku. Účty pro mezibankovní platební styk jsou vedeny v ČNB na základě smluv o účtech uzavřených s účastníky podle Obchodního zákoníku. Tyto smlouvy stanoví pro všechny účastníky jednotné standardy i právní a technické podmínky pro vedení účtů a pro předávání a zpracování dat mezibankovního platebního styku.

Air Bank a.s. je přímým účastníkem systému CERTIS.

CERTIS je založen na následujících principech:

- brutto vypořádání v reálném čase (Real Time Gross Settlement, RTGS)
- vypořádání mezibankovních plateb v českých korunách bez ohledu na částku i bez ohledu na to, zda tyto platby byly iniciovány přímo příkazem klienta banky, nebo nepřímo jako výsledek karetních operací, případně operací na burze
- vypořádání v penězích centrální banky probíhá na účtech mezibankovního platebního styku vedených v ČNB (které slouží zároveň jako účty povinných minimálních rezerv)
- přímá účast bank a úvěrních a spořitelních družstev
- přímé bilaterální vztahy mezi centrálou dané banky / úvěrního a spořitelního družstva a CERTIS;
- neodvolatelnost položek akceptovaných systémem
- zpracování různých typů transakcí
- nekryté platby nejsou ani realizovány, ani odmítnuty, ale drženy ve frontě (se dvěma stupni priority)
- na účtech mezibankovního platebního styku není povoleno debetní saldo

Přímí účastníci

Přímými účastníky mezibankovního platebního styku mohou být banky, které mají povolení působit jako banka, pobočky zahraničních bank a na základě novelizace zákona o ČNB z roku 2005 i spořitelní a úvěrní družstva. CERTIS, umístěný v prostorách ústředí ČNB, komunikuje pouze s centrály jednotlivých bank. Pro každou banku vede ČNB pouze jeden účet mezibankovního platebního styku. Znamená to, že banky musejí nejprve interně zpracovávat veškerá data svých klientů a poté z nich vyčleňovat převody do dalších bank. Jen tyto mohou být předány do CERTIS. Platební styk mezi klienty téže banky je vnitřní záležitostí této banky a probíhá v její síti bez jakéhokoliv zásahu ze strany CERTIS.

Přidružené systémy (tzv. „třetí strany“)

Účastníky se zvláštním statusem mohou být na základě bilaterální smlouvy s ČNB tzv. „třetí strany“. Jedná se o finanční instituce, které nejsou bankami, ale hrají významnou roli na trhu, jako např. clearingová střediska pro platební karty a instituce zajišťující zúčtování a vypořádání cenných papírů. Třetí strany nemají v ČNB účet mezibankovního platebního styku, ale mohou do CERTIS předávat (se souhlasem příslušného přímého účastníka) příkazy k převodům prostředků mezi přímými účastníky (např. k vypořádání výsledných sald při platbách provedených platebními kartami nebo při platbách vztahujících se k operacím na burze cenných papírů).

Účastníci předávají do CERTIS v průběhu dne data v elektronické podobě podle závazných pravidel určených ČNB. Data jsou předávána prostřednictvím komunikační sítě. CERTIS přijme platební příkaz v okamžiku, kdy kontrolní programy ověří, že všechna data splňují kvalitativní požadavky. Poté je zahájeno vypořádání. V průběhu tohoto procesu se kontroluje, zda je na účtu banky plátce dostatek peněžních prostředků na krytí každé jednotlivé položky. V kladném případě je platba okamžitě vyrovnána; účet banky plátce je debetován a účet banky příjemce kreditován.

Typy transakcí

CERTIS zpracovává následující transakce:

- úhrady
- inkasa
- opravné zúčtování (storna úhrad)
- transakce přidružených systémů
- informační a kontrolní položky

Pokud se týká úhrad, CERTIS rozlišuje transakce s nízkou prioritou a dva typy transakcí s vysokou prioritou – bankovní prioritní transakce a klientské prioritní transakce. Klientské prioritní transakce musí být připsány na účet příjemce též den, kdy byl debetován účet plátce.

Popis činností zúčtovacího centra ČNB

ČNB vede každému přímému účastníkovi pro účely vypořádání jeho mezibankovních plateb účet v českých korunách (účet mezibankovního platebního styku). ČNB provádí příkazy k převedení finančních prostředků z účtů mezibankovního platebního styku na základě instrukcí účastníků.

Zůstatky na účtech mezibankovního platebního styku jsou součástí minimálních rezerv, které jsou v České republice povinné. Tyto rezervy jsou stanoveny jako určené procento z depozit (2 % k 31. 12. 2007) a mohou být používány k mezibankovním platbám.

Účetní den, způsob vypořádání

Provoz účetního dne začíná cca v 17.00 hod. předchozího pracovního dne (D – 1) a končí v 16.00 hod. následujícího pracovního dne (D). Doba mezi 15.30 hod. a 16.00 hod. v den D je využita pro „dolaďování“ zůstatků na účtech mezibankovního platebního styku. K tomuto účelu mohou být získány prostředky na mezibankovním peněžním trhu.

Účastníci předávají do CERTIS v průběhu dne data v elektronické podobě podle závazných pravidel určených ČNB. Data jsou předávána prostřednictvím komunikační sítě. CERTIS přijme platební příkaz v okamžiku, kdy kontrolní programy ověří, že všechna data splňují kvalitativní požadavky. Poté je zahájeno vypořádání. V průběhu tohoto procesu se kontroluje, zda je na účtu banky plátce dostatek peněžních prostředků na krytí každé jednotlivé položky. V kladném případě je platba okamžitě vyrovnána; účet banky plátce je debetován a účet banky příjemce kreditován. Propustnost systému je cca 1 500 000 transakcí za hodinu. Zpracované transakce jsou předávány účastníkům elektronickou formou prostřednictvím komunikační sítě.

Opatření v oblasti kontroly úvěrového a likviditního rizika

CERTIS provádí platby pouze v případě dostatečného krytí na účtu banky plátce (na účtech mezibankovního platebního styku není povoleno debetní saldo). Pokud banka plátce nemá dostatek prostředků na provedení transakce, je platba umístěna do tzv. „zadržené fronty“.

V případě, že se bance z jakéhokoliv důvodu nepodaří prostředky do konce účetního dne získat, je příkaz k platbě v „zadržené frontě“ systémem odmítnut a vrácen bance, která jej zaslala.